

SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA
ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

OPERE COMPLETE VIII

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ Η΄

ANTIRETICELE
CĂTRE ACHINDIN
1-3

ANTIPPHTIKA
ΠΡΟΣ ΑΚΙΝΔΥΝΟΝ
Α΄-Γ΄

Introducere, traducere și note de
Cornel Coman, Adrian Tănăsescu, Cristian Chivu

Coordonator: Cristian Chivu

Editura Gândul Aprins 2023

Cuprins

Introducere	13
Antireticul I către Achindin	33
Antireticul II către Achindin	145
Antireticul III către Achindin	339

1.

<ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ>

ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΚΙΝΔΥΝΟΝ
ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΚΑΤΑΛΟΓΟΝ ΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ
ΑΙΣ ΠΕΡΙΠΙΠΤΕΙΝ ΕΚΙΝΔΥΝΕΥΣΕΝ
ΑΥΤΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΟΣΟΙ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ
ΕΝ ΚΑΙ ΑΔΙΑΦΟΡΟΝ ΠΑΝΤΑΠΙΑΣΙΝ
ΕΠΙ ΘΕΟΥ ΛΕΓΟΝΤΕΣ
ΟΥΣΙΑΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ

1.1.

Κεφ. α'. Ὅτι δεόντως γράφειν ἐπεχειρήσαμεν αὐθις.

1 Οὐ δίκαιον ἂν εἶη τῆς ἀπολογίας ἀπάγειν τὸν διωκόμενον μέχρις ἂν ὁ διὰ τῆς κατηγορίας ταύτην ἀπαιτῶν παρῆ. Κἂν γὰρ μάτην μὲν ἐπιτιθέμενος οὗτος ἐπὶ συνόδου δικαζούσης ἐξελεγχθῆ, μὴ κατασιγασθῆ δέ, τὴν ἐπὶ τῇ ψήφῳ δίκην ἐπενεγκεῖν μὴ δυνηθέντων τῶν δικασάντων, τίς ἂν ἐπισχεῖν δυνηθεῖ τὸν ἀπολογούμενον λόγος; Δεῖ δὴ πάλιν ἐπιέναι τῇ ὕδρᾳ τὸν Ἡρακλῆν, κεφαλὴν ἢ κεφαλὰς πάλιν φερούση μετὰ τὴν ἐκτομήν, καὶ τοὺς δικαστὰς ἐτοιμοὺς εἶναι τὸ πῦρ ἐπικάειν τῆς δίκης, τῶν κεφαλῶν αὐθις ἐστερημένη, τῇ φάρυγγι. Μᾶλλον δ' ἴν' ὁ λόγος τῶν ὑποδειγμάτων οἰκείως ἔχη, τῶν δεόντων ἂν εἶη δῆπουθεν αὐξηθεῖσαν εὖ μάλα τὴν μωσαϊκὴν ῥάβδον ζῶσαν, μὴ ὅτι τῶν ζώντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὄντων ἐκ μέσου θέσθαι τὴν μαντικὴν, ὑποκριναμένην ἐφάμιλλα ζῆν, κἂν ἀντιζυγῆ φιλονεικότερον

¹ Ἰνβινιτοῦρ. ² Adică: neîntemeiat, gratuit.

³ Altfel zis: neputând impune decizia cea prin vot adoptată.

⁴ Adică: ce motiv, ce pricină, ce rațiune, ce lege.

⁵ Conform titlului antic, *hydrei* trebuia să îi fie cauterizate ciaturile rămase după tăierea fiecărui cap, spre a nu crește la loc; vezi *Dictionary of Classical Mythology*, Oxbow Book, p. 200-210.

1.

<AL LUI GRIGORIE PALAMA>

DIN CELE CĂTRE ACHINDIN
ANTIRETICUL ÎNTÂI,
CATALOG AVÂND [ÎNTRU SINE] AL ERESURILOR
ÎN CARE PRIMEJDIE A FOST A CĂDEA
ȘI EL, ȘI [TOȚI] CÂȚI, DUPĂ EL,
UNA ȘI ÎNTRU TOATE DE-NEDEOSEBIT
ȘPUN A FI, LA DUMNEZEU,
FIINȚA ȘI LUCRAREA

1.1.

Capul 1. Că în chip cuvenit ne-am apucat a scrie iarăși.

1 Nu drept ar fi a-l opri de la [cuvântul de] apărare pe cel prigunit, câtă vreme stă de față cela ce, prin învinuire, cere [apărarea] aceasta. Că și de s-ar dovedi acesta¹ – de către sinod adunat spre judecată – că în van² învinuiește, dar nu s-ar potoli, cei ce au judecat neputând aduce la împlinire hotărârea cea obștească³, ce cuvânt⁴ l-ar putea opri [a se apăra] pe cel ce se apără? Iarăși trebuie, dară, a se arunca Hercule asupra hydrei, cap – sau capete – crescându-i ei iarăși, după tăierea [lor]⁵, iar judecătorii gata a fi să aprindă focul judecății pe grumajii ei, de cum rămâne-va iar fără de capete. Ori – ca pilda să ne fie și mai potrivită – de trebuință ar fi, dar, bine foarte crescând toiagul cel viu al lui Moisi, nu [doar] din sânul celor [ce sînt] vii, ci și dintr-al celor ce sînt⁶ a-l scoate pe al ghicitorului⁷ – pe cel ce fățărit-a cum că și el e viu, așijderea⁸ –, și de răutatea și-ar pune mai

⁶ A se vedea ierarhia patristică a zidirilor, cu categoria – cea mai generală – a celor ce sînt, apoi a celor vii și, în fine, a cuvântătoarelor.

⁷ Sau: al vrăjitorului, al fermecătorului; vezi *Ieșirea* 7, 8-12.

⁸ «așijderea»: asemenea – și în cumpănă – cu toiagul lui Moisi, pe întrecute cu acela.

ἡ κακία καὶ ἀντικαθίστηται τῷ τὰ φίλα παραινούντι θεῷ, φιλοτιμουμένη τὰ ἴσα κατ' ἰσχὺν φέρεσθαι. Καὶ διὰ τοῦθ' οἱ μάντις ταῖς ἐπιφερομέναις πληγαῖς τὴν παρὰ σφῶν αὐτῶν ἀντεπεξάγουσι δύναμιν. Τὰς φλυκταίνας χρῆ δῆπου ταῖς αὐτῶν ὄψεσιν ἐπίτηδες ἀναζέσαι ποιῆσαι τὸν τοῦ θεοφιλοῦς προεστηκότα λόγον, ὡς μηκέτι τοὺς θεοπρόπους ἔχειν ἀκαταισχύντως ἐπιδεικνυσθαι τῷ βασιλεῖ τῆς ἀπάτης.

2 Βασιλεῖς δὲ πολλοὶ τῷ πρὸς δόξαν ἀνθρώπων ἐπτοημένῳ καὶ διὰ ταύτην βασκάνως ἐπαναιρουμένῳ τὴν ἔριν. «Ὡ γὰρ ἦττηταί τις, τούτῳ καὶ δεδούλωται». Τοῖς δὲ νῦν ἀντικειμένοις πρὸς σαφῆ τὴν ἀλήθειαν, ἵν' ἔχοιεν τοῖς πῶποτε μικροῦ τὰ πάντα παραπλησίως, ἔστι τις καὶ βασιλεὺς ἰδία, μεθ' ἧς καὶ δι' ἦν ἄσμενοι τῆς ἀπειθείας ὅλοι γενόμενοι, τὴν ἀδοξίαν τῆς ἦττης φεύγουσι κατὰ κράτος, οὐκ εἰδότες ὡς ἔστι καὶ ἐνδόξως ἠτῶσθαι, μᾶλλον δὲ λυσιτελῶς καὶ καλῶς. Ἡρακλῆν δὲ τὸν δόξαντὰ τι καὶ Μωϋσῆν τὸν ὡς ἀληθῶς μέγαν, οὐκ ἑμαυτὸν ἐνταῦθα προῆγγιαι καλεῖν, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἀληθῆ λόγον, ὃς κατὰ τὸν ἐπὶ Δαρείου καὶ Κύρου Ζοροβάβελ πάντων κρατῶν, ἀκαταγόνιστος διατείνει τὸν αἰεὶ χρόνον καὶ πολεμούμενος.

1.2.

Κεφ. β'. Τίς ὁ τοῦ λόγου σκοπός·
καὶ τί λεγόντων ἡμῶν διθεῖαν
οἱ ἀντίθεοι καταψεύδονται.

3 Ἐνὶ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ἑναγχός τε καὶ νῦν ἐμῶν λόγων τὰς ἐπικειμένας φλυκταίνας τοῖς χεῖλεσι τῶν

¹ Adică ambiționându-se.

² A plăgilor.

³ Vezi, de pildă, *Ieșirea* 7, 11-12.

⁴ Aluzie la vrăjitorii egipteni și la faraon, a căror imagine, datorită antiisihaștilor și împăratului lor, avea ecouri în societatea bizantină.

⁵ Lui Achindin, adică; Palama îi înțelege aici pe minorul Ioan al V-lea Paleologul, pe mama sa, Irina, și pe tutorii tronului, patriarhul Ioan Caleca și amiralul Alexios Apokafkos.

îndărătnic în cumpănă puterile și s-ar împotrivi celui ce îndeamnă la cele plăcute lui Dumnezeu, încăpățânându-se [ea]¹ a fi deopotrivă la tărie [cu el]; că [doară] pentru aceasta și ghicitorii puneau împotriva rănilor² venite asupra lor puterea loruși³. Trebuie, dar, [prin] cuvântul carele apără ce e plăcut lui Dumnezeu a zgândări cu stăruință bubele fețelor lor, ca prezicătorii⁴ să nu mai aibă cum se arăta – fără a se face de rușine – împăratului înșelării.

2 Și mulți sînt împărați [acestui⁵] celui ce caută slava de la oameni; și [nu altcum decât] pentru ea⁶ – în chip pizmaș – purcede iarăși la gâlceavă; «că de ce se biruiește cineva, aceleia îi și este rob»⁷. Și celor ce se împotrivesc acum limpedelui adevăr – ca toate să fie cam întocmai celor de demult – le este și împărăteasă aparte, dimpreună cu carea și pentru carea toți ajungând a se bucura de neascultare, fug cât ce pot de neslava înfrângerii, neștiind că este și înfrângere înslăvită, mai bine zis folositoare și bună. Iar *Hercule*, cel părut a fi ceva, și *Moisi*, cel cu adevărat mare – nu pe mine însumi m-am numit, puțin mai sus, ci [pe] însuși cuvântul cel adevărat, carele – după Zorovăvel cel din zilele lui Darie și Kyr – toate stăpânindu-le, de-nebiruit dăinuie în toată vremea⁸, și luptat [de ar fi el].

1.2.

Capul 2. Care este scopul cuvântului;
și ce [anume] zicând noi,
de diteism ne învinuiesc în chip mincinos
cei potrivnici-lui-Dumnezeu.

3 Cu puțință [era], așadar, din cuvintele mele cele și deunăzi, și acum scrise a vedea [cineva] bubele de pe

⁶ Pentru slava cea de la oameni, adică.

⁷ Altfel zis: că patimii de care este biruit cineva – patimii aceleia și robește; *II Petru* 2, 19. ⁸ *I Ezra* 4, 35-41.

ἀντιτεταγμένων ὁρᾶν, δηλονότι τὰς ἐκ τῶν αὐτοῖς λεγομένων ἐκβαινούσας κακοδοξίας. Ὡς δ' εὐφώρατοι τοῖς πᾶσι γένοιτο διὰ τὸ εὐσύνοπτον, δεῖν ἔγνωσιν συνελθόντες ὡς οἶόν τε τὰς πλείους ἐνταυθοῖ προθέσθαι.

Λεγόντων οὖν ἡμῶν ἄκτιστον τὴν θεοποιὸν χάριν τοῦ θεοῦ, πρὸς δὲ καὶ πᾶσαν φυσικὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τῆς μὲν ὑπερουσίου ἀχώριστον οὐσίας, τῷ δὲ σημαιομένῳ μὴ ταυτὸν ἐκείνη—καὶ γὰρ διὰ μὲν τῆς ὑπερουσίου οὐσίας τὸ ὑπερουσίως εἶναι τὸν θεὸν μανθάνομεν, διὰ δὲ τῆς ἐνεργείας τὴν ἐπὶ τὰ ὄντα πρόοδον αὐτοῦ νοοῦμεν καὶ τὴν κατὰ ταύτην δύναμιν—ὡς δύο λεγόντων θεοὺς κατηγοροῦσιν, ἓνα τὴν οὐσίαν καὶ ἄλλον τὴν ἐνέργειαν. Αὐτοὶ δὲ, ἵνα μὴ τοῦτο πάθωσιν, ἐν εἶναι μόνον ἄκτιστόν φασιν, τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ· διὸ καὶ τὴν θεοποιὸν δωρεὰν τοῦ πνεύματος λέγουσι κτιστήν, τὴν τε οὐσίαν καὶ τὴν φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ἐνέργειαν ταυτὸν καὶ ἀδιάφορον ἐπὶ θεοῦ. Κλέπτειν δὲ βουλόμενος ὁ Ἀκίνδυνος τοὺς ἀκεραιότερους, καὶ τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπενόησε ταύτην εἶναι λέγειν τὴν ἄκτιστον ἐνέργειαν. Οὐκοῦν δεῖ βραχέ' ἄττα περὶ ταύτης κἀνταῦθα προδιαλαβεῖν· ἐν γὰρ τοῖς ἔπειτα λόγοις, θεοῦ διδόντος, διαρκέστερον εἰρήσεται.

¹ Literal: ale celor rânduiri-împotriva [nouă].

² Sau: care reies.

³ Adică: de priceput, de înțeleș.

⁴ Sau: prin facilitatea datorată conciziei.

⁵ În sensul de restrângându-le, prescurtându-le.

⁶ Prescurtate.

⁷ Fiecare din lucrările firii lui Dumnezeu.

⁸ Din unghiul semnificatului.

⁹ Adică: conceptul de 'ființă mai-presus-de-ființă' înșemnează aceea că Dumnezeu este în chip mai-presus-de-ființă, că El există în mod supraființial.

¹⁰ Asupra celor zidite, asupra făpturilor, asupra celor ce sînt în chip zidit, existente în mod creat.

buzele potrivnicilor [noștri]¹, adică relele-slăviri care ies² din cele de către ei zise. Dar, ca [și] mai lesne de prins³ – prin scurtime⁴ – să se facă [ele] tuturora, am socotit că trebuie, strângându-le⁵ oarecum pe cele mai multe [dintre ele], [așa⁶] a le pune aici de față.

Zicând noi, așadar, nezidit [a fi] de-dumnezei-făcătorul har al lui Dumnezeu, ba și toată fireasca lucrare a Lui⁷ nedespărțită [a fi] de ființa cea mai-presus-de-ființă, dar, din unghiul a ceea-ce-este-în-semnat [de cuvinte]⁸, nu totuna cu aceea – căci prin [spusa] *ființa cea mai-presus-de-ființă* [ne] învățăm că Dumnezeu este [în chip] mai-presus-de-ființă⁹, iar prin *lucrare* ieșirea [Lui] asupra celor ce sînt¹⁰ o înțeleș, și puterea cea din unghiul [ieșirii] acesteia¹¹ –, [ei bine, ei] ne învinuiesc că zicem [a fi] doi dumnezei, unul ființa și altul lucrarea. Iar ei, ca să nu pățească aceasta, zic că unul [singur] este necreatul, [și anume] ființa lui Dumnezeu; [fapt] pentru care și de-dumnezei-făcătoarea dare a Duhului [ei] o spun creată [a fi]¹², iar *ființa* și fireasca și ființiala *lucrare* totuna și nedeosebită [a fi] la Dumnezeu¹³. Și a-i fura¹⁴ voidnd Achindin pe cei mai simpli, a născocit și pe Fiul – sau pe Duhul Cel sfânt – a-L zice [a fi] această necreată energie/lucrare. Prin urmare, trebuie a înfățișa [noi] și aici, *pe scurt*, câte ceva despre [lucrarea] aceasta; că în cuvintele ce vor urma¹⁵ – dând Dumnezeu – mai *pe larg* grăi-se-va [despre ea].

¹¹ Puterea/facultatea manifestată în această ieșire (pronia, bunătatea etc.).

¹² O consideră creată; cacodocșii.

¹³ Ereticii considerau, adică, ființa lui Dumnezeu a fi unul și același lucru cu lucrarea Lui firească și ființială.

¹⁴ A-i păcăli.

¹⁵ În tratatele următoare, altele decât cel de față.

1.3.

Κεφ. γ'. Περὶ τῶν κοινῶν
τῆς ἀνωτάτω τριάδος ἀκτίστων ἐνεργειῶν,
ἃς ἀναιρεῖν ἐπιχειρεῖ πολυειδῶς ὁ Ἀκίνδυνος.

4 Παῦλος μὲν οὖν ὁ θεῖος μὴ πάντων εἶναι τὴν γνῶσιν
ἔφη, τῶν εἰδωλοθύτων ἀπάγων τοὺς προσιόντας. Πόσω
τοίνυν μᾶλλον τοῦτ' ἐξέσται λέγειν ἡμῖν, ἀπάγειν πειρω-
μένους ὀπόση δύναμις τοὺς συντιθεμένους τῇ καινῇ δυσ-
σεβείᾳ, καὶ περὶ τῶν ὑπερκοσμίων ὄντως καὶ προκοσμίων
καὶ ἐγκοσμίων ἐνεργειῶν τοῦ θεοῦ διδόναι λόγον ὑπὸ τῶν
αὐτὰς ἀθετούντων ἀναγκαζομένοις; Πᾶσι δ' ὅμως τοῖς τὰ
θεῖα μεμυημένοις, καὶ ὅσοι τοῖς τοιούτοις εὖ ποιοῦντες ἔτοι-
μοι πειθήνιον ὑπέχειν οὖς, εὐπρόσδεκτον ὁ μέλλω λέγειν.

5 Ὁ θεός, ὅτι ποτε κατ' οὐσίαν ἐστὶ, πάντων ὑπερεξηρη-
μένος τε καὶ ἀπολελυμένος ὢν, ὑπὲρ πάντα νοῦν ἐστὶ παν-
τάπασι καὶ πάντα λόγον, ἔνωσίν τε καὶ μέθεξιν παντοῖαν,
ἄσχετος, ἄληπτος, ἀμέθεκτος, ἀθεώρητος, ἀπερινόητος,
ἀνώνυμος τε καὶ ἀνέκφραστος τελέως. Ἀλλ' ὁ πάντη πάν-
των οὕτως ὑπερουσίως ἐν ἀβάτοις ὑπερανιδρυμένος, δι'
ἐμφύτου ἀγαθότητος ὑπερβολήν, καὶ τῶν αὐτοῦ τοσοῦτω
καταδεεστέρων πάντων ἐξ αἰδίου προμηθεύμενος καὶ
μήπω ὄντων, ἕκαστά τε προέγνω καὶ προώρισεν ἀχρόνως
ἐννοήσας. Προϋνῶει τότε πρὶν ἢ ταῦτα προαγαγεῖν εἰς γέ-
νεσιν αὐτὸς τοῦ πρὸς ταύτην δέοντος καιροῦ· προήγαγέ τε

¹ I Corintheni 8, 7.

² A le apăra în cuvânt.

³ Tuturora celor inițiați în cele dumnezeiești.

⁴ A le da crezare.

⁵ Sau: de tot înțelesul și de toată rațiunea.

⁶ Lit.: «de unirea – și împărțirea – de orice fel».

⁷ Nerelativ, nerelațional; de neprins în vreo relație – relație ce presupune reciprocă posesie.

⁸ Altfel zis: de neprins, de nereceptat.

1.3.

Capul 3. Despre obșteștile nezidite lucrări
ale Celei prea-de-sus Treimi, [lucrări] pe care
a le prăpădi în multe chipuri se străduiește Achindin.

4 Pavel dumnezeiescul, așadar, nu a tuturora zicea că
este cunoașterea, abătându-i de la cele jertfite idolilor pe
cei ce veneau [la credință]¹; cu cât mai mult, deci, nu ne
va fi [cuvănit și] nouă a zice aceasta, celor ce ne zbatem
cu toată puterea a-i abate pe cei ce încuviințează cu noua
rea-cinstire și despre cele mai *presus-de-lume* cu adevărat
și *mai-înainte-de-lume* și *în-lume* lucrări ale lui Dumnezeu a
da cuvânt² de către cei ce le nesocotesc pe acestea sîntem
siliți? Tuturora, însă, celor aduși la taina [lucrurilor] celor
dumnezeiești³ – și câți acestora, bine făcând, gata sînt a le
pleca ureche credincioasă⁴– bineprimit [fie-le] ce va să zic.

5 Dumnezeu, [din unghiul a] ceea ce va fi fiind [El]
după ființă, dincolo – și dezlegat – de toate fiind, întru
toate mai *presus* este de toată mintea și de tot cuvântul⁵
și de toată unirea și împărțirea [cu El]⁶, ne-legat⁷, [de]
neluat⁸, [de] neîmpărțășit, [de] nevăzut, [de] necuprins cu
mintea, și cu desăvârșire⁹ și [de] nenumit, și [de] negrăit¹⁰.
Dar Cel cu totul [în chip] mai *presus-de-ființă* așa [de]
mai-*presus-așezat* de toate, întru cele necălcate [zidirilor],
pentru covârșirea fireștii bunătății [Sale]¹¹ și *îngrijind* din
veșnicie de toate cele într-atât mai prejos decât El, [adică] și
pe când nu erau, pe fiecare din ele și a cunoscut-o dinainte,
și a hotărât-o dinainte, [în chip] fără-de-ani gîndindu-o¹².

⁹ Notăm că, în sintaxa sfântului Grigorie, locuțiunea adverbială «cu desăvârșire» poate privi nu doar ultimele două însușiri (nenumitul și negrăitul), ci, deopotrivă, pe toate celelalte.

¹⁰ Inexprimabil.

¹¹ A bunătății ce din fire o are.

¹² Netemporal, mai-*presus-de-timp* cugetând-o.

βουληθεῖς ἕκαστα κατὰ καιρόν, δοῦς ἑκάστῳ τούτων καλλοῖν κατὰλληλον. Συνέχει τε καὶ διασώζει καὶ βελτιοῖ καὶ χειραγωγεῖ· κἄν εἴ πη σφαλεῖη, διορθῶν καὶ ἐπανάγων καὶ συνδέων πρὸς ἑαυτό τε καὶ πρὸς ἄλληλα τῶν ὄντων ἕκαστον· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν σωστικῶ καὶ ἀρρεπεῖ ζυγῶ δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον αὐτὰ πέφυκε χωρεῖν, κατὰ τὴν οἰκειαν ἕκαστον ἀναλογίαν.

6 Κατὰ ταύτας δὴ τὰς ἐνεργείας ἐν σχέσει τινὶ θεωρεῖται ὁ ἄσχετος ἐκεῖνος κατ' οὐσίαν. Τίνας ταύτας; Τὴν θελητικὴν καὶ δημιουργικὴν, συνεκτικὴν τε καὶ ἐποπτικὴν, καθ' ἣν δηλονότι καὶ θεὸς καλεῖται. Ταύτη καὶ τὴν θεωνομιαν ταύτην, τῶν πρὸς τι λεγομένων καὶ οὐκ ἄφετον εἶναι, φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος. Κατὰ ταύτας δὴ καὶ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας ὁ κατ' οὐσίαν ἄσχετος ἐν σχέσει θεωρεῖται, ὡς ἀρχὴ καὶ δημιουργὸς καὶ αἴτιος τῶν δι' αἰτίαν ὄντων. Οὐκοῦν καὶ μετέχεται πῶς κατὰ ταύτας, κατ' ἐκείνην ὡν ἀμέθεκτος· «πάντα γάρ», φησί, «μετέχει προνοίας, ἐκ τῆς παναιτίου θεότητος ἐκβλυζομένης»· καὶ νοεῖται πῶς

¹ Verbul grecesc (*προ-voέω: pre-înțeleg, pre-gândesc*) are o intrinsecă amprentă de anterioritate.

² Altfel zis: înainte de a purcede la facerea lor.

³ Adică: de timpul potrivit facerii lor, aducerii lor la ființă.

⁴ Verbul original (*συνδέω*) exprimă o legătură care ține împreună – în coerență – toate cele legate.

⁵ Avem aici, pare-se, însemnate două aspecte ale lucrării săvârșite de Făcătorul asupra făpturii alunecate și căzute din logosul ei: restaurarea firii acesteia și, mai apoi, unirea ei – prin dumnezeiasca lucrare nezidită – cu Dumnezeu Însuși.

⁶ Din unghiul acestor lucrări.

⁷ Altfel zis: într-o anume relație este contemplat Cel – din unghiul ființei – nerelațional.

⁸ Cea care păstrează coerența zidirii.

⁹ Din unghiul căreia, conform cu carea (este vorba de lucrarea asupra-văzătoare a lui Dumnezeu, prin carea vede toate cele zidite; e un loc patristic comun).

Însuși [dar] îngrijea¹ atunci – înainte de a le aduce pe acestea la facere² – de vremea cuvenită spre aceasta³; și, voind, le-a și adus [la ființă], pe fiecare la vreme[a cuvenită ei], dând fiecareia dintre acestea podoabă potrivită; și le și ține și le păstrează și le îmbunătățește și le călăuzește, îndreptând – de-ar fi să se poticnească [și să alunece] – și întorcând și legând⁴ la sine însuși și la [toate] celelalte pe fiecare din cele ce sînt; și nu numai, ci și la Sine Însuși, cu mântuitoare și neabătută cumpăna dreptății, pe cât le e dat acestora a încăpea, fiecare după măsura ei⁵.

6 După lucrările acestea⁶ dar – în oarece legătură – Se vede [cu mintea] Acela, Cel ne-legat după ființă⁷. Care sînt acestea? Cea voitoare și făuritoare, și împreună-țititoare⁸ și asupra-văzătoare, după carea⁹ – vădit lucru – Se și numește [Dumne]zeu. Astfel¹⁰ zice de-Dumnezeu-grăitorul Grigorie că [până] și această numire-a-zeului¹¹ e [tot] dintre cele *relaționale*¹², iar nu dezlegată/absolută¹³. După lucrările acestea dar – și [după] cele ca acestea – Cel după ființă ne-legat [zidirilor] în legătură Se vede [cu mintea]¹⁴, ca început/obârșie și faur și pricinuitoar al celor ce [nu altcum decât] datorită unei pricini sînt¹⁵. Așadar Se și împărtașește cumva după acestea¹⁶, după aceea¹⁷ [El] fiind de neîmpărtașit; că «toate» – zice – «se

¹⁰ În acest sens, în această coerență.

¹¹ Cea de '[Dumne]zeu', adică.

¹² E tot dintre cele ce numesc o relație a lui Dumnezeu cu zidirile, nu ființa Lui.

¹³ *Cuvântul 30 (Al 4-lea teologic)*, 18, J. Barbel, *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγοι Θεολογικοί*, Düsseldorf 1963, p. 206; PG 36,128A.

¹⁴ Dumnezeu – Cel ce din unghiul ființei Sale este nelegat zidirilor – Se află în legătură cu zidirile prin lucrările Sale și, astfel, din unghiul acestora, din unghiul acestei legături, este văzut de către minte, în mod discursiv sau nu.

¹⁵ Avem aici, subînțeles, binomul patristic alcătuit din scripturisticul *Cel ce este (ὁ ὢν, 'Fiindul')* și filosoficul *cele ce sînt (τὰ ὄντα, 'fiindele')*; *Cel ce este* există prin Sine Însuși, necauzat, iar *cele ce sînt* există prin lucrarea Celui ce este, cauzate de către El.

¹⁶ Altfel zis: Se și participă [de către zidiri].

¹⁷ Din unghiul ființei Lui.